

אהל יצחק

סיפור לשבת

משולחן אבותינו חכמי המערב

הרב שמעון אילוז

וַיַּעַשׂוּ אֶת-הַכֹּהֲנֹת שֶׁשׁ וְאֶת הַמִּצְנֶפֶת שֶׁשׁ וְאֶת-פָּאָרֵי הַמִּנְבֶּעֶת שֶׁשׁ...

ר' משה וולפסון הי"ו מארה"ב, בן למשפחת וולפסון הנודעת, יצא עם קבוצת משקיעים מארה"ב לסינגפור, מדינה קטנה במזרח הרחוק, במטרה לבדוק ולמשש עסקת ענק. עוד לפני יציאתם, הוכנו חברי המשלחת ע"י איש תיאום מיוחד, על מנת שלא להיתפס בסינגפור כפושעים. וכל זאת למה? - משום שפושע בסינגפור הוא לא רק מי ששודד או רוצח, אלא גם מי שמשליך נייר ברחוב. העונש על השלכת נייר ברחוב בפעם הראשונה הינו קנס על סך אלף דולר סינגפורי (לא פחות מ\$0082 ש') ואם חלילה יעז שוב לחזור על מעשיו, יוטל עליו לעבוד כמנקה רחובות במשך שלושה חודשים.

מיום הנחיתה במדינה, השתתפו חברי הקבוצה, שבראשם עמד וולפסון, באין ספור פגישות ודיונים שהתקיימו מרתונות מהבוקר עד הלילה. בכל יום שחלף הלכה העסקה ונרקמה לפרטי פרטיה. לקראת היום האחרון נותר רק לסגור קצוות, ולהיערך לפגישת סיכום עם המיליונר הגדול ביותר של סינגפור. מדובר בפגישה מכרעת, שהייתה עלולה חלילה להפיל את העסקה באחת. לפני קיומה, הכינו את חברי המשלחת האמריקניים אודות כללי הטקס המחייבים. בסינגפור כמו ברוב מדינות המזרח הרחוק, טבועה תרבות עמוקה של טקסים שונים עליהם אסור לדלג, גם כאשר העמית שמואל הוא אמריקני חופשי.

בקומת הכניסה, סמוך לשורת המעליות, פגשו חברי המשלחת את אחד המתאמים המקומיים. הוא ניגש לר' משה וולפסון וביקש ממנו באדיבות - אך בטון שאינו משתמע לשני פנים - להסיר את הכיפה "פריט לבוש זה" הבהיר המתווך, "עלול להתפרש בצורה לא נכונה: אני לא מבקש ממך לזרוק את הכיפה רק לשמור עליה בכיס".

"אני נשאר עם הכיפה" קבע ר' משה, "ובע"ה יהיה בסדר". המתווך נלחץ, "רחמים! רחמים! ההתעקשות שלך עלולה להוריד לטמיון את כל העסקה" ניסה להתחנן על כבודו(ובעיקר על כספו), "אבקש מכבודו להסיר את הכיפה מראשו, אנחנו מדברים על עסקה גדולה ביותר, למה לתת לדברים קטנים לקלקל אותה".

ר' משה הבהיר שוב בקול צלול ובאופן חד משמעי: "את הכיפה איני מוריד".

פני האנשים שנדחסו למעלית היו חמוצות, אך זו כבר היתה מציאות שלא ניתנת לשינוי.

כמאה איש התקבצו סביב שולחן ארוך. הושיבו אותם בסדר המתוכנן, שיצר ביניהם סוג של קבוצת דיון. בראש השולחן ניצב כיסא מלכותי השווה עשרות אלפי דולרים, שהוכן עבור המיליונר המהולל שתיכף יכנס לאולם. כולם ציפו בדריכות לכניסתו של האיש לצורך סגירת עסקת ענק.

בינתיים הפגישה החלה, הצוותים דנו בפרטים הסופיים, ולפתע הושלך הס באולם. כולם התרוממו ביראת כבוד המיליונר הסינגפורי נכנס פנימה בכל הודו והדרו. הוא התיישב וסימן בידו להמשיך בשיחות. חלפו כמה דקות, ולפתע המיליונר מרים את ידו ושקט השתרר באולם. הוא פנה לר' משה וולפסון, ולהפתעתו המרובה מבקש ממנו "תיקח שתייה ותעשה ברכה!".

וולפסון היה אחוז תדהמה מהבקשה המפתיעה. הוא מזג מים וברך בכוונה ובקול "ברוך אתה.. שהכל נהיה בדברך". המיליונר לא נותר חייב וענה בקול "אמן!".

מה מתרחש כאן? תמה מיועדנו בליבו.

אך המיליונר המשיך להפתיע באומרו: תגיד לי היית הבוקר בבית הכנסת? ר' משה השיב בחיוב, והמיליונר המשיך "שמת לב כי ישנה עובדה מוזרה, רב ביהכ"ס ממוצא אשכנזי, אולם המתפללים משתמשים דווקא בסידור נוסח ספרדי, ויש עוד כמה אי התאמות בקהילה...".

הפעם המים כמעט נשפכו מידי של מיועדנו. המיליונר הבחין בפליאה רבתי שעל פני כל הנוכחים, וסיפר: "התייתמתי בתור ילד קטן, ויהודי עשיר נדיב לב החליט לאמץ אותי. מעולם לא התגיירתי, אך מכיוון שגדלתי אצל יהודי, לעיתים הייתי מתלווה אליו לבית הכנסת. מאז ומתמיד אני שומר על חובתי המיוחדת ליהודים".

מכאן ואילך הפגישה התקדמה לטובה, כשבמהלכה המיליונר מכבד את ר' משה ומאיר לו פנים באופן נדיר, עד שנסגרה העסקה הגדולה לשבעות רצון כל הצדדים.

סיים ר' משה ואמר: "יורק לחשוב על כך שהמתווך חשש שהעשיר יראה אותי עם כיפה.. עלינו כיהודים שומרי תורה ומצוות, מוטל לשמור על היהדות מכל משמר - ובל נחשוש שנפסיד מכך. הנה אני רק הרווחתי!".

"אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה... מובא בספר "אמרי שמעון" על התורה ברמז ע"פ מה שכתב רש"י המשכן משכן שני פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנים על עוונותיהם של ישראל, והוא לפי שהם מעשי ידי אדם וכתוב "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו" וכן בונה ירושלים ה' וכמו שאין האדם ניצח גם מעשי ידיו אינם נצחים וקיימים לעולם, אך הקב"ה שקיים לעולם כך מעשיו נצחים. וזה הכוונה "אלה פיקודי מלשון חיסרון כמו "לא נפקד ממנו איש" וז"ש "אשר פוקד על פי משה" דהיינו סיבת החורבן משום שזה מעשי ידי אדם, אך לעתיד לבוא יבנה על ידי ה' יתברך, וממילא לא יפקד לעולם, עכ"ל".

וצריך לומר שכונתו מעשי ידי אדם, הכוונה לאחרים שהם כמשה שהרי מבוואר במאמרי חז"ל דאם משה רע"ה היה נכנס לארץ ישראל והיה בונה את המקדש לא היה נחרב לעולם, וכמו שמצינו ב"ספורנו" פ' פקודי שהביא שמא תאמר אבד סברם ובשל סכומם תלמוד לומר עצי שיטים עומדים שעומדים לעד ולעולמי עולמים ולא נפל דבר מהם ביד האויבים בהיפך ממה שקרה למקדש שלמה וכליו בחורבן בית ראשון ע"י נבוזראדן ולכן לא נזכר שם מענייני המשכן משה שהיה ראוי להיות נצחי ולא יפול ביד האויבים והם פשוט נגנזו והמשכן היה עראי עד שיבוא אל המנוחה ונחלה שהוא המקדש בא"י ולכן אם היה נבנה ע"י משה לא היה נחרב לעד.

ומובא בספר "יערי דבש" לרב דיין בפרשת בשלח עה"פ "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" דרש"י ביאר שניבא ולא ידע מה ניבא, אמר תביאמו ולא תביאנו שלא נכנס לא"י, והביאור לרמזו דלפיכך "בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה'" והפירוש בהר רומז לחורבנו הר ציון ששמן. נחלתך רומז לנחלת שדה. ונתקיים "ציון שדה תחרש" וכל זה לסיבת "מכון לשבתך פעלת ה'" שהסיבה לחורבן שכל בניינם כהכנה שא"י תהיה מוכנה לקבל המקדש השלישי שיפעיל ה', אבל אם היה "תביאנו" והיה משה נכנס לא היה חרב כיון שכוחו של משה להוריד מקדש ה' מן השמים בנוי על תילו.

ועפ"י יובן דברי הכתוב "אלה פיקודי המשכן" משכן שהסיבה שנפקדו ונחסרו הם על פי משה פירוש מסיבת פיו של משה רבינו שפיו הכשילו באומרו "שמעו נא המורים" בחטא מריבה, ונגזר עליו שלא יכנס לא"י ולכן חרבו ב' בתי מקדש ואילו לא היה חוטא בפיו היה נכנס ולא היה נפקד המקדש.

ובספר "כס רחמים" הביא דבר נפלא: אמרו חז"ל למה המשכן משכן פעמיים שזה מרמז על הצדיק שמכל מצווה ומצווה שעושה נבראים מלאכים ועושים עימו טובות וכשמשנה הקים המשכן קם משכן בשמים כמ"ש "הוקם המשכן" מאליו בשמים. וז"ש יפקוד ה' על צבא במרום" יפקוד אותיות פקודי, המשכן אותיות כן משה לומר כ"ן בגימטריא שבעים שיועד סוד שבעים פנים לתורה ולא נחסר ממנו דבר. וזה פקודי מלשון ולא "נפקד ממנו" זה מרמז על הצדקה שלא יחשוב האדם שיהיה חיסרון בכיסו ולא נפקד ממנו אותיות ממון ויותר מזה מה שאמרו חז"ל עשר תעשר כדי שתתעשר אדברא שמוסיף לממונו ורמזו פקודי גימטריא צדקה וסופו להתעשר ויהיה פקיד ונגיד "פקודי" אותיות "ופקיד" ואו מוסיף על הראשונים שנותן הצדקה ממה שמופקד אצלו. ועל דברי הרש"י דלעיל שרומז לב' מקדשות שנתמשכנו בעוונותיהם של עמ"י. והשאלה היכן מרומז זה?

ותירצו באופן נפלא "המשכן" בגימטריא ארבע מאות וחמש עשרה ובנוסף חמישה האותיות ס"ה ארבע מאות ועשרים כנגד בית שני. ובפעם השניה כתוב "משכן" בגימטריא ארבע מאות ועשר כנגד בית ראשון ועוד שמוקדש שני נחרב בעוון לשון הרע ולכן נאמר "אלה" ר"ת אבק לשון הרע כנגד בית שני, וכנגד בית ראשון נאמר משכן העדות עדו"ת ר"ת העברות עבודה זרה דמים שפיכות דמים ותועבה - זה גילוי עריות. וכעת מובן מה שהביא רש"י שרומז לשני בתי מקדשות וכו' וכך פירש רבינו בחי".

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת פקודי-החודש

זמני כניסת השבת בירושלים
(40 ד' לפני השקיעה)

הדלקת נרות 18:20

צאת השבת 19:34

ר"ת 20:14

לרפואת אבישג מאשע בת גולדה ולהצלחת בנימין רוגל הכהן בן ציפורה וב"ב *

לרפואת מיטל בת גלדיס תחי' ולהצלחת בני משפחתה. *

לרפואת הילד אהרון בן דוד ואסתר *

להצלחת מר דורון עזרא וכל משפחתו בכל ענייניהם. *

לעילוי נשמת הזקן הכשר רבי שמעון בן איזה דהאן זצ"ל ולהצלחת בני משפחת דהאן בכל ענייניהם.

היכן מצינו שאם יש לאדם מספר בגדים אסור לו לעשות דבר מסויים, ובבגד אחד מותר לו לעשות אותו הדבר?

1. **קיפול בגדים בשבת:** מקפלים כלים בשבת לצורך שבת ללבשם בו ביום. ודווקא באדם (אחד), ובחדשים-שעדיין לא נתכבסו, ולבנים, ואין לו להחליף. ואם חסר אחד מאלו התנאים, אסור. ויש מי שאומר, דלקפלו שלא כסדר קיפולו הראשון מותר בכל ענין, ונראין דבריו (ש"ע או"ח סי' שב ס"ג).

2. **לבישת בגד רטוב בשבת:** מי שנשרו כליו במים הולך בהם ואינו חושש שמא יבא לידי סחיטה וכו' (ש"ע או"ח סי' שא סע' מ"ה). והטעם שמותר להמשיך להלך בהם, משום שלא אסרו על האדם בגדים שלובש אותם. ואפילו אם נשרו כליו לבד, הוא לובשן מתחילה ומהלך בהם. ומסתבר דהיינו דוקא אם אין לו בגדים אחרים (משנ"ב ס"ק קס"ב).

3. **כיבוס בחול המועד:** אין מכבסין במועד. ואלו שמכבסין: הבא ממדינת הים, וכו' ומי שאין לו אלא חלוק אחד. וכו' (ש"ע או"ח סי' תקל"ד ס"א ועיין משנ"ב שם סק"ט).

ובגדר בגד אחד. אם יש לו חליפה אחת לשבת, מותר לכבסה. אע"פ שיש לו עוד חליפות של יום חול נקיות, אבל אם יש לו שתי חליפות לשבת ושתייהם נתלכלכו, אסור לכבסן, שלא התירו לכבס במועד רק למי שיש לו בגד אחד (מאותו סוג) (אור לציון ח"ג עמ' ר"ל).

קולן של סופרים

הרב שמעון גיאת - (מגיה מוסמך)

שאלה: אות ב' בלא עקב כ (אלא זוית של תשעים מעלות) מה דינה ? הנה לכתחילה צריך לעשות לאות ב' עקב למטה שהיא בליטה לצד ימין. [כזה ב'] אך בחלק מהפוסקים משמע שהחילוק בין אות ב' לכ' רק בזה שאות ב' היא ישרה ואות כ' היא עגולה וכ"כ הלבוש רז"ל בית צריך להיזהר בריבועה שלא תתראה ככף. וכן במשנה ברורה סימן ל"ו כתב שצריך להיזהר בריבועה שלא תראה ככף וכ"כ בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רס"ה) שכתב וז"ל: אות ב' בלא עקב אין לפסול בשביל זה כיון שאינה עגולה מאחוריה כעין כף כעין דלת, עכ"ל.

ואומנם בספר קסת הסופר (דף מ"א בביאור הסופר) כתב להכשיר רק ע"י תינוק ופסק כדעת ה'מקדש מעט', ולדבריו יוצא קולא וחומרא, קולא שהיא כשרה לאות כ' אם תינוק יקראנה כף וחומרא שפסולה לאות ב', וקצת צריך ביאור איך ישאל תינוק הרי הוא אינו מורגל באות ב' כזאת ובודאי יקראנה כף ואילו כוונתו שירגילו את התינוק שגם זה ב' ואח"כ ישאלו אותו. אך זה קצת קשה שכתב מרן סימן ל"ב סעיף כ"ה, והוא הדין חוטרא דחית למעלה אין נוגעין זה לזה, אך אין ניכר להדיא פרידתן אף על פי שהתינוק קורא שני "זינן" מותר להדביקן ע"כ. ואם כן משמע שלא מועיל להרגיל את התינוק למשהו אחר שרגיל בו.

ובספר יריעות שלמה (דף ל"ג) פסק להכשיר ככהאי גוונא, וכן הביא כן בשם מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל ובשם הגאון הנאמ"ן שליט"א (כת"י) וכ"כ בשו"ת שבט הלוי, עי"ש.

בדין ברי ושמא

שאלה: ראובן לווה מהגמ"ח של רב הקהילה הרב שמעון סך שלושת אלפים דולר, והיה אמור להחזירם כאשר ימכור חפץ מסוים למאן שהוא כשמכר לאותו אדם ביקש הרב שיחזיר חובו אמר לו ראובן שהוא צריך את הכסף עכשיו כיון שיש לו בר מצווה של בנו אמר לו הרב שאין בעיה שישאיר אצלו הכסף, אחר זמן בא הרב לגבות את החוב וראובן טוען שחשב שזה ניתן לו כצדקה לבר מצווה של בנו אבל הוא לא בטוח בזה, מאידך הרב טוען שזו ודאי הלוואה ורק הסכים לו לאחר התשלום מה הדין?

תשובה: ראובן חייב לשלם חובו לגמ"ח.

תשובה בהרחבה:

מובא במשנה ב"ק (דף קי"ח). האומר לחבירו גזלתיך וכו' ואיני יודע אם החזרתי לך, חייב לשלם. אבל אם אמר לו איני יודע אם גזלתיך וכו', פטור מלשלם ע"כ. מבואר בגמ' שזו המשנה לא סותרת למ"ד ברי ושמא ברי עדיף, דמיירי הכא בלא תביעה ובבא לצאת ידי שמיים. ולמ"ד שלא ברי עדיף, המשנה כפשוטה דאיכא תביעה וחייב באם הוא מודע לחיוב, כלומר שיודע שלוח רק אין זוכר אם החזיר אבל באין יודע אם לווה בכלל כלומר שמא לא התחייב מלכתחילה בזה פטור בדיני אדם ומ"מ חייב לצאת יד"ש כיון דאיכא טענת ברי מהתובע ע"כ. וכ"פ מרן השו"ע דלאו ברי עדיף בסי' ע"ה סעי' ט"י.

לפי"ז באם החזיר חובו ואח"כ טוען המלוה שהיה מטבע מזוייפת והלווה לא יודע אם זה ממנו או מאחר נחשב כא"י אם פרעתי שהרי החיוב הלוואה היה בוודאי ואיכא ספק שמא לא פרע שהרי הביא מטבע מזויף ולא נחשב לפירעון.

אך ה"ז חולק בהאי וס"ל דחשיב כאינו יודע אם נתחייבתי וטעמו דבכל טענת איני יודע מסלקים טענות ב' הצדדים ומניחים כפי שהיה קודם לכן, ולכן באיני יודע אם לויתי, מסלקים הטענות ונשאר שלא היתה הלוואה ואם מודה בהלוואה רק מסופק אם החזיר מסלקים הטענות ונשאר חיוב שלוח ממנו. לכך בפרע לו חובו נחשב שהיה פירעון כפי הידוע לנו, ועכשיו שמוצא מטבע מזויף וטוען שזה מהלווה, והלווה אינו יודע מסלקים הטענות ונשאר שזה פרע חובו וזהו טעם ה"ז בחילוק בין א"י אם נתחייבתי לא"י אם פרעתי

לפי"ז לכאורה באם אדם טוען שהלוה כסף לפלוני ואותו פלוני טוען שמא זה היה במתנה א"כ לפי ה"ז יהיה חייב כיון שנסלק הטענות וזה קיבל כסף ממנו וצריך להחזירו. אך לדעות דתלוי בחזקת חיוב, א"כ ליכא חזקת חיוב בעצם נתינת המעות, דשמא נתנו במתנה ולא נוצר חיוב ובעי' לפוטרו בכה"ג.

הן אמת שבספר 'שער המשפט' (סי' ע"ה סק"ו) כבר דן בזה וכתב דלא מבעיא לדעת הש"ך (סי' ע"ה סקכ"א) דטענת מתנה טענה גרועה היא ובעי' מיגו בכדי שנאמינו בזו הטענה דודאי חייב לשלם באם מסופק שמא הלוואה שמא מתנה, דליכא מיגו בשמא. אלא גם לשיטתו דס"ל דלא בעי' מיגו לטענת מתנה, כל זה בטענה ודאית, אך בספק בזה ודאי חייב, כיון שברור שקיבל מעות מחבירו, וחבירו טוען ברי להלוואה, וזה מסופק, וזו טענה לא שכיחא שניתן לו במתנה - ולכן חייב (ולא תלה זאת במח' שהבאנו למעלה). איברא דשם הביא הכנה"ג בשם מהרשד"ם [הובא בהגה' הטור בסי' ע"ט] דחולק וס"ל דטוען דא"י אם במתנה אם בהלוואה שפטור כא"י אם נתחייבתי (וגם מהש"ך הביא שם דמשמע דפליג עי"ש) ואולי תלוי במח' דלעיל בטעם החיוב וכו'

מ"מ נראה דכ"ז בטוען מתנה דזה להש"ך טענה גרועה ולהשער המשפט לא שכיח, אך באם טוען צדקה ומדובר ברב הקהילה (שבד"כ עוזר לבני הקהילה) נראה דחשיב לטענה טובה והכל לפי ראות עיני הדיין.

אך בנדו"ד נראה דלכו"ע חייב לשלם, כיון דמתחילה ניתן לו כהלוואה ובזה אין חולק, רק השאלה אם אח"כ האריך זמן פרעונו או ניתן כצדקה ובזה איכא חזקת חיוב דלא נעשה שום מעשה פירעון וגם בנסלק הטענות הדרי' לחיוב כיון שלוח ע"כ.

מילתא דבדיחותא

כדת משה וישראל

כשאדם מקדש אישה, הוא אומר: "הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל" מדוע דווקא "משה וישראל"?

משה וישראל נדדו במדבר ארבעים שנה, ובמהלך הזמן היו ביניהם מחלוקות, מריבות וקשיים - אך בכל זאת, נשארו יחד ולא נפרדו.

כך רומז החתן לכלתו: "יתכן שיהיו בינינו מחלוקות וריבים, אבל נעשה כמו משה וישראל - ריבים אולי יהיו, אבל גירושין? בשום אופן!"

דיני ומנהגי חודש ניסן

שנה ושנה, ואם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות, לא יברך עוד (ברכות דף מג עמוד ב. שו"ע סימן רכו).

ברכת האילנות בחודש ניסן בדווקא |נחלקו האחרונים על פריחת השקד ושאר אילנות שממהרים להוציא פרח בחודש שבט ואדר אם יברך עליהם. ולמעשה אין לברך אלא בחודש ניסן, ומי שאיחר ולא בירך בחודש ניסן יברך בחודש אייר בלא שם ומלכות שספק ברכות להקל (הרב חיד"א בס' מורה באצבע אות קצח. כף החיים סק"א, וכן פסק בס' אור לציון ח"ג פ"ו תשובה ב, אולם דעת המשנה ברורה בסימן רכו סק"א שאפשר לברך אף בחודש אייר, וכן דייק הגר"ח קנייבסקי שליט"א מלשון הש"ס והביאו בס' מעשה חמד סוף הספר אות ב, וכ"כ בספר חזו"ע פסח כ' שבדיעבד יש להקל לברך בשם ומלכות אף בחודש אייר).

סוגי האילנות | אין לברך על אילני סרק, אלא על אילני מאכל בלבד, אבל אין צריך שיהא ב' מינים אלא אפילו הם ממין אחד ומוציאים פרח יברך עליהם, ומיהו לכתחילה יש לחזור אחר מקום שיש בו ריבוי אילנות ועשבים לברך עליהם (כה"ח שם סק"ב). ולכתחילה טוב לברך ברכת האילנות על אילנות הנטועים הגנות ופרדסים שמחוץ לעיר (חזו"ע פסח עמוד יב). ומכל מקום אין לברך על פרחי אילנות המורכבים, וכן על פירות שהם בתוך שנות ערלה (כף החיים ס"ק יא, אור לציון פ"ו אות ד). אולם בספר חזון עובדיה (פסח) כתב שאמנם אין לברך על אילנות המורכבים, אך על אילנות של ערלה, אפשר לברך הואיל ולא נעשו באיסור.

ברכת האילנות בשבת | יש אומרים שאין לברך ברכת האילנות בשבת וביום טוב שמא יטלטל או יקח בידו הפרחים להריח בהם, או שמא יתלוש. ולדברי המקובלים יש להחמיר עוד בזה מטעם איסור בורר בשבת שע"י ברכה זו מברר ניצוצי הקדושה מן הצומח, (כף החיים אות ד). אולם בספר חזון עובדיה (פסח עמוד כ) האריך בזה והעלה להקל לברך ברכת האילנות בשבת וביו"ט, אלא שלכתחילה מהיות טוב יש לברך ברכת האילנות בימות החול. וסיים שם: "וכן הוריתי הלכה למעשה כשחל ר"ח ניסן בשבת ברכתי ברכת האילנות בשבת ברוב עם כמנהגנו תמיד לברך ביום ראש חודש". ע"ש.

מנהג לפקוד על הקברים בערב ראש חודש ניסן | ערב ראש חודש ניסן מעלת גדולה מאוד, כי הוא השער לחודשי השנה. ועל פי הזוהר הק' יש בימים אלו תועלת גדולה לנפטרים מהמעשים הטובים ומהמצוות שעושים לעילוי נשמתם. ומנהג עיר הקודש ירושלים ועוד מקומות, ללכת ביום זה להעתיר ולהתפלל על קברי הצדיקים וקברי האבות (מאמר מרדכי, לגר"מ אליהו זצ"ל פ"ב אות יט. 'מבשרת ציון' ח"ד סימן סב).

עליה לבית קברות בחודש ניסן | מנהג כמה מקומות שאין הולכים לבית קברות בכל חודש ניסן ואם חל יום האזכרה להוריו או לקרובי בחודש זה,

מקדימים והולכים בערב ראש חודש ניסן (מאמר מרדכי פ"ב אות יח, ולדעתו רק לצורך עליה בתום השבעה והשלשים יש להקל).

ויש שכתבו שאף אמנם יש להימנע מללכת לבית העלמין בשבת ויו"ט ובחול המועד, כי הנפש לא נמצאת על הקבר באותם ימים, אבל בחודש ניסן הולכים לבית קברות, וכן נוהגים רבים לעלות לבית העלמין ביום השנה, וככלות השבעה, והשלשים, אפילו בחודש ניסן. ומכל מקום אם עלולים להרבות בבכי נכון להקדים או לאחר. ואף לאלו הנוהגים שלא לילך בחודש ניסן לבית קברות, לקברי צדיקים נהגו לילך (כ"כ בשו"ת שמש ומגן לגר"ש משאש זצ"ל דאם חל האזכרה של השנה בחודש ניסן עולים לבית העלמין ועושים סעודת מצוה וקריאת תהילים למנוחת הנפטר. וכ"כ בשו"ת מים חיים משאש סימן קלב. וכ"כ בספר 'נתיבי עם' סימן רכז שכן הוא מנהג ירושלים וראה עוד בס' פסקי תשובות סימן תכט)

קמחא דפיסחא | נהגו לקנות חיטים לחלקם לעניים לצורך הפסח (רמ"א שם א). והוא מנהג קדום שהיה בזמן הגמרא, והמנהג לחלק לעניים קמח, ושיעור הנתינה הוא כפי צורכו לצורך כל החג, ופשוט הוא שאם איש עני הוא ואין לו במה לאפות את המצה, צריך לתת לו גם דמי האפיה שהוא בכלל די מחסורו אשר יחסר לו (משנ"ב סק"ד). וכיום בדורות האחרונים המנהג לתת דמי "קמחא דפסחא" לעניים או לאגודות צדקה העוסקות בחלוקת מוצרי מזון לנזוקים, ולסייע להם לרכישת כל צורכי החג, מלבד מצות ויין, כדי שיחוגו בשמחה את חג החירות.

ברכת האילנות | היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאים פרחים, אומר: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם" ואינו מברך אלא פעם אחת בכל

תשובה: הנה בשו"ת "רב פעלים" (ח"ג אורח חיים סימן ט') לרבינו יוסף חיים, כתב דמות מ' טעמים א. דמצוות לא להנות ניתנו. ב. שאינו נהנה מגוף הפרי. ואע"ג שהברכה שמברך "שברא אילנות טובות להנות בהם בני אדם?" תירץ הנה גם אילנות אלו עומדים להנות בהם בני אדם אחר שיעברו שני ערלה, ועתה מהלל שמו יתברך כשרואה פירות האילן לפניו. עכ"ד. ולכן בשו"ת דובב משרים (ח"ג ס' ה') כתב שהטעם שמותר לברך עליהם לפי שהברכה היא על הבריאה בכללה, שבעצם נבראו אילנות

ופירות ליהנות בהם בני אדם ואין מעכב מצד גזירת הכתוב שא"א להנות בהם כעת שהרי מ"מ לאחר שיעברו שנות ערלה יהיו הפירות מותרים. ובשו"ת "קרית חנה דוד" להג"ר דוד הכהן סקאלי ע"ה (ח"א סימן ל"ד) הביא עוד טעם היות ובפרחי האילנות עצמן אין נוהג בהן ערלה והיינו שאם הברכה היתה על פירות עצמן היה מקום לאסור, אך נראה שהברכה על ראית הפרחים המלבלבים ואפשר לברך עכ"ד. וכך גם פסק בשו"ת יביע אומר ח"ה (או"ח סימן ל"ד) ובחזו"ע ח"ב (עמוד יד). ומאידך גיסא הגרעק"א בהגהות לשו"ע סימן רכו הסתפק בדיון ערלה וצייד מכיון שאסור בהנאה א"א להנות מפרותיו וסיים וי"ל שא"א לברך. ורק בספק ערלה בחו"ל אפשר לברך וכך ג"כ פסק הכף החיים (סימן רכו אות י"א) דכתב דלא יברך ורק

בספק ערלה בחו"ל יברך. וכן כתב באורל"צ צ"ל (ח"ג פ"ו אות ד') כתב לדחות סברת רב פעלים דכתב שאילנות אלו עומדים ליהנות בהם בני"א אחר שיעברו שני ערלה. דהרי מכיון שהפירות היוצאים מהפרחים אלו שרואה שאינם ראויים ליהנות מהם איך יברך על יציאת הפרחים ולכן אין לברך ברכת האילנות על ערלה עכ"ד. וכן בפסקי תשובה (ח"ב עמוד תתקכ"ו) כתב שאין לברך על אילנות של ערלה אך לא צדק. והגר"ש אלישיב (ישא יוסף ח"ב עמוד ס"ט) כתב ג"כ שמותר על ערלה אלא שאעפ"כ השתדל להחמיר בזה.

העולה מן האמור: מעיקר הדין יכול לברך על עצי ערלה ברכת האילנות, ומכל מקום טוב להחמיר ולהדר אחר אילנות שעבר עליהם ג' שנים מעת נטיעתן.

רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא בעל ה"אוהב ישראל" ה' ניסן תקפ"ה

הרבי מאפטא, המכונה 'אוהב ישראל', היה זהיר באופן מיוחד מפני חשש של חמץ בפסח. בביתו ידעו, שאפילו כאשר התעורר חשש קל שבקלים בנושא זה, היה פוסק לחומרא.

במיוחד היה מקפיד על שלוש המצוות שמהן היה אוכל בליל-הסדר. אף שגם יתר המצוות שעלו על שולחנו בכל ימי החג כשרות היו למהדרין מן המהדרין, הרי על אותן שלוש מצוות היתה הקפדתו חמורה בתכלית החומרה. הוא עצמו היה מתעסק באפייתן ולא נתן לאיש להתקרב אליהן. מיד בתום אפייתן היה אורזן באריזה כפולה ומשמרן בפניה מיוחדת, בחדר מיוחד שהותקן לקראת החג לאיכסון מצות אלה וכל יתר המצות.

מדי שנה היו כמה מהחסידיים הקרובים של הרבי מוזמנים לסעוד עימו על שולחן הסדר. עריכת הסדר נעשתה תמיד ברוב עם, ומובן שההכנות לקראת הסדר היו רבות. באותה שנה היה מספר האורחים המוזמנים רב במיוחד, וההכנות לחג היו בהתאם. הרבנית טרחה ועמלה סביב הצוות שעסק במלאכת הבישול, ובמקביל ניצחה ביד רמה גם על אלה שעסקו בשאר ההכנות: סידוד הקירות, מירוק הרהיטים, התקנת החצר, ועוד ועוד.

נהוג היה בעיר אפטה, שבימים הסמוכים לחג היו עוברים גבאי הצדקה מבית לבית ומלקטים מצרכים שונים לעניי העיר. בראש וראשונה, היו אוספים מצות, שכן לא זו בלבד שאכילתן היא חובה מן התורה, אלא שהן גם היקרות ביותר מתוך כל מצרכי הפסח. לא נמצא בית בכל העיר שהגבאים התדפקו על דלתותיו ולא

נענו ברצון וביד נדיבה. גם על ביתו של הרבי לא פסחו הגבאים, כמובן.

כשהגיעו לבית הרבי היו ידיה של הרבנית מלאות עבודה. היא הורתה לאחד השמשים לגשת לחדר המצות ולקחת מן המצות שלוש מצות עבור גבאי הצדקה. העבודה לפנייה הייתה רבה והיא לא הלכה לבדוק אילו מצות מסר השמש לגבאים. הגיע ערב החג והרבנית ניגשה לעריכת השולחן. והנה, שומו שמים - המצות המיוחדות של הרבי נעלמו. ליבה של הרבנית פג. במהירות שיחזרה את כל מה שאירע והבינה כי השמש, בתום-לבו, בחר דווקא במצות המיוחדות של הרבי כדי לתיתם לגבאים!

לבה של הרבנית נפל בקירבה. דבר כזה טרם אירע בבית. מה תעשה עתה? כיצד תוכל לספר זאת לרבי? במחשבה מהירה החליטה להעלים את הדבר. הן ממילא אין כל אפשרות להשיב את הנעשה. מדוע אפוא להסב לרבי עוגמת-נפש מיותרת! נטלה הרבנית שלוש מצות אחרות והניחה אותן מול מקום מושבו של הרבי.

בעיר אפטה התכונן לקראת הפסח זוג צעיר. זה להם הפסח הראשון לערוך את החג בצוותא. בערב החג, משנכנס הבעל למטבח, מצא את רעייתו עוסקת בהכנת קניידלאך מקמח מצה. אחדים מהקניידלאך כבר התבשלו בתוך סיר המרק. הבעל, שהיה ירא-שמים ונזהר כל ימיו ממצה שרויה, נרעש ממראה עיניו והרים קול זעקה: "שרויה בפסח!". הרעיה הצעירה הגנה על עצמה בטענה כי אימה וסבתה אף הן אכלו 'שרויה' בפסח. הבעל התכעס וצעק שלא העלה על דעתו שצריך להבהיר דבר פשוט כל-כך, שבפסח אין אוכלים 'שרויה'.

אולם האשה עמדה על שלה והצהירה כי לא תשנה ממנהג אימותיה. גם הבעל לא אבה לוותר. הרוחות בבית התלהטו. בהגיע ליל הסדר היתה האווירה בבית הזוג הצעיר עגומה למדי.

הבעל לא אכל מתבשיליה של רעייתו, והביט בלב מתפלץ בקניידלאך העולים על השולחן. בביתו של הרבי מאפטא, היתה אווירת ליל-הסדר עילאית ומרוממת. הרבנית שמחה על התבונה שהדריכה אותה לא לספר לבעלה על עניין המצות. קודם לכן, כשהגיע זמן אכילת המצה, החסיר לבה פעימה, אך מיד נרגעה. התנהגותו של בעלה לא חרגה מהרגיל. הוא נטל בידיו את המצות, בירך עליהן בכוונה רבה כהרגלו, כאילו לא אירע דבר. ליל-הסדר עבר בשמחה ובהתרוממות-רוח.

ימים אחדים לאחר הפסח הופיע אותו זוג צעיר בביתו של הרבי. הם סיפרו על המריבות שנתגלעו ביניהם בפסח האחרון וביקשו את עצתו. הרבי ביקש לשמוע מה אירע, והשניים סיפרו לו על המריבה הגדולה שפרצה ביניהם בנושא המצה השרויה.

הרבי הרזה קלות ולפתע פנה אל שמשו וביקשו לקרוא לרבנית. הרבנית נכנסה פנימה תמחה במקצת. "ספרי להם בבקשה אילו מצות אכלתי השנה בליל הסדר", פנה אליה הרבי. לשונה של הרבנית דבקה לחיקה. לבה הלם בקרבה: האמנם ידע בעלה? האם רוח-הקודש פיעמה בו? בלית-ברירה נאלצה הרבנית לחשוף את סיפורן האמיתי של המצות.

פנה הצדיק מאפטא אל הבעל הצעיר ואמר: "רואה אתה, אני, שהקפדתי על הידור המצות בליל-הסדר ידועה לכל, אכלתי השנה מצות רגילות, ככל האדם, ולא פציתי פה. ידעתי גם ידעתי, אך חרשתי כדי לא להפר את שלום הבית. ראוי היה גם לך, שלמרות הקפדתך לא לאכול 'שרויה' בפסח, תמצא את הדרך לשכנע את רעייתך, בנועם ובסבלנות, ללכת בדרכך ולא להפר את שלום ביתך בחג הפסח, מיהרו שני בני הזוג להתפייס ופנו לביתם שמחים ואוהבים כבראשונה.